

Cantatedienst zondag in de Nicolaaskerk

‘Wer weiß, wie nahe mir mein Ende?’, BWV 27

Aanstaande zondag treedt de Bach Cantorij aan na een zomerreces van enkele maanden. En valt dan meteen in huis met een cantate met de enigszins verontrustende titel Wie weet wanneer mijn laatste uurtje geslagen heeft? Niet echt een fijne binnenkomer, lijkt het. Maar in de geniale handen van de grootmeester uit Eisenach geschiedt toch weer het wonder: binnen 20 minuten maakt beklemmende doodsangst plaats voor bijna mystiek doodsverlangen. De dood als onvermijdbare maar vreugdebrennende stap op weg naar het hemels paradijs. Durft u het aan?

Cantate BWV 27 – het vertrekpunt

BWV 27 is bestemd voor de zestiende zondag na Trinitatis, het hoogfeest van de Heilige Drieëenheid dat valt op de eerste zondag na Pinksteren. In 1726 werd cantate 27 voor het eerst uitgevoerd op 6 oktober. De evangelielezing voor deze zondag is Lucas 7, verzen 11-17, waarin verhaald wordt over de opwekking van de jongeling uit Naïn. Dit is het scènebeeld: Jezus en de zijnen botsen in de nauwe stadspoort van Naïn op de rouwstoet van de jongeling, enig kind van een weduwe. Een evangelisch verkeersongeval, de stoet van leven stuit op de stoet van dood. Jezus ontfermt zich over de weeklagende vrouw en zegt: “Ween niet.” En dan doet hij iets heel onverwachts, hij raakt de baar van de dode jongen aan. Wie de dood aanraakt, raakt met de dood besmet, is een oeroud idee. Dus dat doe je niet zo gauw als vreemde. Nu gebeurt het omgekeerde: als heer over leven en dood laat Jezus met dat gebaar het leven terugvloeien in de dood. Hij zegt: “Jongeling, ik zeg u, sta op.” En dat gebeurt dan ook.

De Lutheraan Bach verwerkt het verhaal van de wonderbaarlijke opwekking niet als een historisch gegeven, maar als een parabel voor het heil dat ons te wachten staat in een toekomstig leven na de dood. Met dat perspectief voor ogen kan hij daarom de tenor in het tweede deel laten zingen Ich lebe allezeit zum Grabe fertig und bereit.... Ende gut macht alles gut.

Met die kennis in het achterhoofd vallen tekst en noten van deze cantate feilloos op hun plaats.

Structuur van BWV 27

In een somber walstempo wordt het koraal Wer weiß, wie nahe mir mein Ende tot drie keer toe onderbroken door verklarende recitatieven van sopraan, alt en tenor. De doorgaande volledige orkestbegeleiding zorgt voor een unieke harmonie in dit openingskoor ondanks de van doodsangst getuigende schrille dissonanten.

Na het voorbeeldige tenorrecitatief volgt een uiterst opgewekte altaria, stem van de gelovige die de dood niet vreest maar verwelkomt “Willkommen will ich sagen, wenn der Tod ans Bette tritt”. Dat is andere kost. Hier raken we de kern van het opwekkingsverhaal van de jongeling uit Naïn. Geen gejeremieer maar op vrolijke orgelklanken willen scheiden van hier. Het engelachtig sopraanrecitatief dat hierop volgt, versterkt dat piëtistisch doodsverlangen: Ach, was ik maar alvast daarboven bij mijn hemelse bruidegom. Geef mij vleugels en ik stijg

ter kimme... In slechts acht maten gunt de mysticus Bach ons hier even een inkijkje op dat wenkend paradijs.

In de basaria werkt Bach, als zo vaak, met muzikale contrasten om aan te geven waarop het streven gericht moet zijn. Heftige en rusteloze strijkinstrumenten onderbreken een idyllisch slaapliedje, Gute Nacht, en illustreren zo het aards tranendal vol werelds geweld. Opnieuw botsende sferen. Maar ook nu: eind goed al goed. De aria eindigt even vredig als die begon.

De clou

De verrassing zit in het slotkoraal. Uniek in zijn soort. Bach komt niet met een eigen harmonisatie, maar kiest welbewust voor een vijfstemmig begrafenis-koraal van zijn voorganger Johann Rosenmüller, Thomaskantor in Leipzig van 1642-1655. Hopla, driekwart eeuw terug in de tijd. En waarom nu juist dit koraal? Inderdaad, een keer te meer botsende werelden: een stevig doormarcherende vierkwartsmaat afgewisseld met een vreugdevolle driekwartwals, ondermaans gewoel en ellende tegen hemelse vrede, een rouwstoet stuit op de vredevorst. Hier zijn geen 18de eeuwse, typisch Duits- piëtistische geloofsperikelen hoorbaar, maar klinkt een ongecompliceerd ja bijna naïef Godsvertrouwen. Zou dat het zijn, wat Bach wilde overbrengen?

Wer weiß, wie nahe mir mein Ende?

De Bach Cantorij Baarn voert cantate BWV 27 aanstaande zondag om 19.30 uur uit tijdens de interkerkelijke dienst in de Nicolaaskerk. Voorganger is diaken J.A.M. Nieuwenhuis.

Onder de vocale solisten begroet de cantorij Lydia Liefting, sopraan, Merel van Schie, alt, Roelof Polinder, tenor en Kees de Bruijn, bas.

Solisten, koor en orkest staan onder leiding van Bas Ramselaar. Organist is Henk van Zonneveld.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en –indien mogelijk– een foto van één van de vocale solisten (zie bijlage)